IQRO JURNALI , IQRO JOURNAL, ИКРО ЖУРНАЛИ
ISSN:2181-4341| wordlyknowledge.uz/index.php/iqro
Volume 24. Issue 01. Oktabr, 2026

ZƏFƏR GÜNÜNÜ GƏLƏCƏK NƏSİLLƏRƏ ÖTÜRƏN VƏTƏNPƏRVƏRLİK DƏRSLƏRİ

Ləman Abışova
ADPU-nun nəzdində Azərbaycan
Dövlət Pedaqoji Kolleci
Müəllim
vahabova.leman78@gmail.com
https://doi.org/10.5281/zenodo.23421587

Xülasə. Azərbaycan xalqının müasir tarixində 8 Noyabr – Zəfər Günü milli dövlətçilik ənənələrinin, tarixi yaddaşın və vətənpərvərlik düşüncəsinin inkişafında mühüm əhəmiyyət daşıyan hadisələrdən biri kimi xüsusi yer tutur. 2020-ci il sentyabrın 27-də başlanmış və 44 gün davam etmiş Vətən müharibəsinin nəticələri Azərbaycan cəmiyyətinin ictimai-mənəvi həyatında yeni mərhələnin başlanğıcını qoymuşdur. Şuşanın azad edildiyi 8 noyabr tarixi yalnız hərbi uğurun xatırlandığı gün deyil, həm də uzun illər işğal altında qalmış torpaqlarla bağlı tarixi yaddaşın, milli birliyin və vətənə mənəvi bağlılığın yeni məzmun qazandığı əlamətdar tarixdir. Bu hadisənin gələcək nəsillərin düşüncəsində düzgün yer tutması onun ictimai mərasimlərdə qeyd olunmasından daha geniş pedaqoji fəaliyyət tələb edir. Tarixi hadisələr haqqında biliklərin şagirdlərə çatdırılması, onların həmin hadisələrin səbəb və nəticələrini mənimsəməsi, fərdi insan taleləri ilə ümummilli tarix arasında əlaqə yaratması və vətən qarşısında mənəvi məsuliyyətini dərk etməsi təlim-tərbiyə prosesinin mühüm vəzifələrindəndir.

Açar sözlər. Zəfər günü, vətənpərvərlik, təlim, vətən ideologiyası, pedaqoji bacarıq.

Vətənpərvərlik tərbiyəsi anlayışının məzmununda mənsub olduğu xalqın tarixini öyrənmək, dövlətin müstəqilliyini və suverenliyini dəyərləndirmək, milli-mədəni irsi qorumaq, ictimai məsuliyyət hissinə yiyələnmək və yaşadığı cəmiyyətin inkişafında iştirak etmək kimi xüsusiyyətlər birləşir. Belə keyfiyyətlərin formalaşması isə ardıcıl və məqsədyönlü pedaqoji fəaliyyətlə mümkündür. Zəfər Gününün təhsil mühitində öyrədilməsi də məhz bu baxımdan əhəmiyyətlidir. Tarixi qələbənin mahiyyəti şagirdlərə yalnız hərbi əməliyyatların ardıcıllığı və azad edilmiş ərazilərin adları vasitəsilə deyil, həmin hadisələrin Azərbaycan xalqının həyatında yaratdığı dəyişikliklərin izahı ilə çatdırılmalıdır.

Azərbaycanın son otuz ildən artıq tarixi inkişaf yolunda Qarabağ məsələsi ictimai şüurun, milli ədəbiyyatın, mədəniyyətin və təhsil sisteminin diqqət mərkəzində olmuşdur. Birinci Qarabağ müharibəsi, məcburi köçkünlük, Xocalı faciəsi, işğal altında qalmış yaşayış məntəqələri və tarixi-

mədəni abidələrin taleyi müxtəlif nəsillərin yaddaşında fərqli şəkildə yaşamışdır. Yaşlı nəslin birbaşa şahidi olduğu hadisələr sonrakı nəsillərə ailə xatirələri, məktəb dərsləri, bədii əsərlər, sənədli filmlər və ictimai anım mərasimləri vasitəsilə çatdırılmışdır. Bununla belə, tarixi hadisəni bilmək və onun ictimai-mənəvi mahiyyətini dərk etmək eyni proses deyildir. Şagird müəyyən hadisənin tarixini, iştirakçılarını və nəticələrini yadda saxlaya bilər, lakin həmin hadisənin insan həyatına təsirini, ictimai münasibətlərdə yaratdığı dəyişiklikləri və gələcək üçün əhəmiyyətini anlamaqdan ötrü əlavə izaha ehtiyac duyar. Vətənpərvərlik dərslərinin pedaqoji dəyəri də faktoloji biliklə mənəvi dərk arasında əlaqənin yaradılmasında meydana çıxır.

Azərbaycanın müstəqilliyinin və ərazi bütövlüyünün müdafiəsi istiqamətində görülən işlərin "öyrənilməsi, sistemləşdirilməsi, bugünkü və gələcək nəsillərə çatdırılması" zəruridir [7, s.4]. Tarixi məlumatın toplanması, sənədləşdirilməsi və gələcək nəsillərə ötürülməsi bir-birini tamamlayan mərhələlərdir. Mənbələrin elmi əsaslarla hazırlanması hadisələrin yaddaşda saxlanmasına xidmət etdiyi halda, həmin biliklərin pedaqoji baxımdan işlənməsi onların təhsilalanların dünyagörüşünün formalaşmasında iştirakını təmin edir.

Müharibə tarixinin öyrənilməsində açıq mənbələrə, dövlət qurumlarının rəsmi məlumatlarına və ictimailəşdirilmiş sənədlərə əsaslanılması hadisələrin faktoloji mənzərəsinin yaradılması baxımından əhəmiyyətli hesab edilir [7, s. 3]. Zəfər Gününə həsr olunmuş dərslərin məzmununda Şuşanın azad edilməsinin tarixi əhəmiyyəti ayrıca yer tutmalıdır. Şuşa Azərbaycan tarixində mühüm mədəniyyət mərkəzlərindən biri olmaqla yanaşı, 2020-ci il Vətən müharibəsinin nəticələrini müəyyənləşdirən hərbi hadisələrin də baş verdiyi şəhərdir. Buna görə Şuşa mövzusunun öyrədilməsi zamanı onun tarixi inkişafı, memarlıq abidələri, ədəbi-mədəni mühiti, musiqi ənənələri və Azərbaycan mədəniyyətindəki mövqeyi haqqında məlumatlar verilməlidir. Şəhərin azad edilməsinin tarixi mənası bu xüsusiyyətlərlə əlaqəli şəkildə izah olunduqda şagird Qarabağın Azərbaycan üçün əhəmiyyətini yalnız siyasi sərhədlər və hərbi hadisələrlə məhdudlaşdırmır.

Milli yaddaşın formalaşdırılmasında konkret insan talelərinin öyrənilməsi də xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Tarixi hadisələrin iştirakçıları haqqında məlumatlar şagirdlərə ümumi hadisələrlə fərdi həyat arasında əlaqə yaratmağa kömək edir. Müharibədə iştirak etmiş şəxslərin bioqrafiyaları, məktubları, xatirələri və sənədli müsahibələri onların gündəlik həyatı, mənəvi seçimləri və yaşadıqları çətinliklər haqqında təsəvvür yarada bilər. Bu mənbələrdən istifadə zamanı qəhrəmanların şəxsiyyətinin yalnız döyüş epizodları ilə məhdudlaşdırılmaması vacibdir. Onların ailəsi, təhsili, əmək fəaliyyəti, maraqları və digər insanlarla münasibətləri də təqdim edildikdə şagird tarixi hadisənin iştirakçısını konkret həyat yolu keçmiş insan kimi tanıyır.

Vətənpərvərlik dərslərində tarixi bilik və mənəvi tərbiyənin qarşılıqlı əlaqəsi. Təhsil prosesində vətənpərvərlik hissinin formalaşdırılması bilik, emosional münasibət və davranış komponentlərinin qarşılıqlı əlaqəsinə əsaslanır. Şagird əvvəlcə tarixi hadisə haqqında məlumat əldə edir, sonra həmin hadisənin insan və cəmiyyət həyatındakı əhəmiyyətini dərk edir, nəticədə mənimsədiyi dəyərlərə uyğun münasibət və davranış formalaşdırmağa başlayır. Bu mərhələlərdən hər hansı birinin nəzərə alınmaması tərbiyə prosesinin səmərəliliyini məhdudlaşdıra bilər. Məsələn, yalnız tarixi məlumatların əzbərlədilməsinə əsaslanan dərslər şagirdlərin hadisələrə şəxsi münasibət formalaşdırması üçün kifayət etməyə bilər. Digər tərəfdən, hadisələrin yalnız emosional təsvirinə üstünlük verilməsi tarixi biliklərin səthi mənimsənilməsinə səbəb ola bilər. Buna görə

dərsin məzmununda faktoloji məlumat, təhlil və mənəvi qiymətləndirmə bir-birini tamamlamalıdır.

Ş.Mahmudovanın araşdırmasında tarixi hadisələrin bədii mətnlərlə əlaqələndirilməsi məsələsi xüsusi diqqət mərkəzindədir. Burada ədəbiyyat dərslikləri üçün əsər seçiminin pedaqoji meyarlarına toxunularaq "bədii cəhətdən qüvvətli hesab olunan və pedaqoji tələblərə tam cavab verən əsərlərə üstünlük verməlidirlər" fikri irəli sürülür [4, s. 309]. Tarixi və bədii mənbələrin əlaqələndirilməsi dərsdə fərqli bilik növlərinin müqayisəsinə imkan verir. Tarixi mənbə hadisənin başvermə şəraitini, zamanını, iştirakçılarını və nəticələrini müəyyənləşdirməyə xidmət edir. Bədii əsər isə həmin hadisələrin insan həyatındakı mənəvi və emosional tərəflərini obrazlar, süjet və bədii ifadə vasitələri ilə təqdim edə bilər. Bu iki mənbə növünün fərqləndirilməsi şagirdlərin həm tarixi təfəkkürünü, həm də bədii mətnləri anlama bacarığını inkişaf etdirmək baxımından əhəmiyyətlidir. Müəllim bədii əsərdə təsvir olunan hadisələri tarixi sənədlərlə müqayisə etməyi tapşırdıqda şagird faktla bədii təxəyyül arasında sərhədi müəyyənləşdirmək imkanı qazanır.

Bununla əlaqədar dərslərdə mətnin sadəcə məzmununu danışdırmaq əvəzinə, onun problematikasını açan suallardan istifadə olunmalıdır. Şagirdlərə hadisələrin hansı tarixi şəraitdə baş verdiyi, əsərdəki personajların seçimlərinə nələrin təsir göstərdiyi, onların davranışlarının hansı mənəvi dəyərlərlə əlaqəli olduğu barədə suallar verilə bilər. Vətənpərvərlik mövzusunda dərslərin təşkilində emosional təsirin nəzərə alınması xüsusi həssaslıq tələb edir. Müharibə, şəhidlik, ailə itkisi və məcburi köçkünlük kimi mövzular bəzi şagirdlərin ailə tarixində birbaşa yaşanmış hadisələrlə bağlı ola bilər. Bu baxımdan müəllim dərsin məzmununu hazırlayarkən şagirdlərin fərdi təcrübələrinə hörmətlə yanaşmalı, ağır hadisələrin təsvirində onların yaş xüsusiyyətlərini nəzərə almalı və şəxsi xatirələrin bölüşülməsini məcburi tapşırığa çevirməməlidir. Qəhrəmanlıq haqqında danışarkən insan həyatının dəyəri, itki ilə bağlı danışarkən isə mərhəmət və mənəvi dəstək anlayışları da diqqətdən kənarda qalmamalıdır.

Azərbaycan ədəbiyyatında Qarabağ mövzusu 2020-ci il Vətən müharibəsi ilə meydana çıxmamışdır. Qarabağın tarixi, təbiəti, mədəni mühiti və insanları əvvəlki dövrlərdə də müxtəlif janrlarda bədii ifadəsini tapmışdır. XX əsrin sonlarından etibarən bölgədə baş verən hadisələr ədəbiyyatın mövzu dairəsini dəyişdirmiş, işğal, məcburi köçkünlük, şəhidlik, yurd həsrəti və milli müqavimət motivləri geniş yayılmışdır. Qarabağ mövzulu əsərlərin tədrisi zamanı həmin ədəbi inkişafın tarixi ardıcıllıqla öyrədilməsi şagirdlərə ictimai hadisələrlə bədii düşüncə arasında əlaqəni anlamağa kömək edə bilər.

S.Şərifovanın monoqrafiyasında Qarabağ mövzulu əsərlər poeziya, nəsr, dramaturgiya və publisistika baxımından geniş tədqiqata cəlb edilmişdir. Müəllifin yanaşması müharibə mövzusunun ədəbiyyatda vahid janr və ya eyni bədii ifadə üsulu ilə məhdudlaşmadığını göstərir. Mövzunun müxtəlif janrlarda işlənməsi tədris üçün də əhəmiyyətlidir, çünki şeir, hekayə, roman, poema və dram əsərləri tarixi hadisələrin fərqli tərəflərini açmağa imkan verir [5, s. 29].

Qarabağ mövzusunun müstəqillik dövrü ədəbiyyatında inkişafı barədə geniş təsəvvür yaratmaq üçün Birinci Qarabağ müharibəsini əks etdirən nəsr nümunələri ilə Zəfərdən sonrakı əsərlər arasında əlaqə qurmaq olar. S.Əhmədlinin "Ömür urası", A.Abbasın "Dolu", N.Məmmədlinin "Zəngulə" və başqa əsərlərdə müharibənin insan talelərinə təsiri, yurdla bağlılıq və ictimai sarsıntılar müxtəlif bədii yanaşmalar əsasında təqdim edilir. S. Şərifovanın monoqrafiyasında bu əsərlər Qarabağ mövzulu nəsrin janr və problematika xüsusiyyətlərinin araşdırılması çərçivəsində nəzərdən keçirilmişdir [5, s. 15]. Həmin əsərlərin tədris məqsədilə

seçilmiş parçalarından istifadə olunduqda şagirdlərin müharibəni yalnız hərbi əməliyyat kimi deyil, həm də sosial və mənəvi nəticələr doğuran tarixi hadisə kimi qavramasına şərait yaranır.

2020-ci ildən sonra Azərbaycan ədəbiyyatında Zəfər mövzusunun genişlənməsi isə əvvəlki dövrlərdə formalaşmış Qarabağ ədəbi ənənəsinin yeni tarixi şəraitdə davamı kimi qiymətləndirilə bilər. Əvvəlki əsərlərdə mövcud olan həsrət və qayıdış arzusu yeni ədəbi nümunələrdə gerçəkləşmiş qayıdışın, qəhrəmanlıq tarixinin və müharibədən sonrakı həyatın təsvirinə çevrilir. Ədəbiyyat dərslərində bu tarixi dəyişməni göstərmək üçün əsərlərin obrazlar sistemi və bədii mövqeyi baxımından da müqayisəsi məqsədəuyğundur. Məsələn, Qarabağı tərk etməyə məcbur olmuş insanın təsvir edildiyi mətnlə doğma yurda qayıdan insanın təsvir edildiyi mətn arasında müqayisə aparmaq mümkündür. Belə müqayisə zamanı personajların hissləri, yaşadıqları məkanla münasibətləri, gələcək haqqında düşüncələri və hadisələrə reaksiyaları nəzərdən keçirilə bilər. Şagirdlər bu yolla bədii əsərlərdə tarixi zamanın insan psixologiyasına necə təsir göstərdiyini müşahidə edərlər.

Azərbaycan poeziyasında Zəfər mövzusunu əks etdirən əsərlərin tədrisi də geniş imkanlar yaradır. S.Rüstəmxanlının “Qarabağa dönüş” poemasında tarixi hadisələr, qələbə düşüncəsi və doğma torpağa qayıdış arzusu poetik ifadəsini tapmışdır. Əsərin tərkibində yer alan “Qələbə tvitləri” hissəsində Qarabağın azad edilməsi ilə bağlı ümid və gələcəyə yönəlmiş arzu belə ifadə olunur: “Qayıtsın Qarabağa yenə xoşbəxt çağımız, Başımızın üstündə üçrəngli bayrağımız!..” [5, s. 170]. “Xoşbəxt çağımız” ifadəsi insanların gündəlik həyatının, ailə münasibətlərinin və doğma yurdla bağlı sosial-mənəvi bağlarının bərpasına yönəlmiş arzu kimi mənalandırıla bilər. Üçrəngli bayraq obrazı isə dövlətçilik və milli mənsubiyyət düşüncəsini konkret rəmz vasitəsilə ifadə edir. Həmin misraların dərsdə təhlili zamanı şagirdlərin diqqətini yalnız emosional ifadələrə deyil, qayıdış anlayışının insan həyatında daşıdığı sosial və mənəvi məzmuna da yönəltmək məqsədəuyğundur.

Zəfər mövzulu poeziyanın tədrisində başqa bir əhəmiyyətli məqam qələbə sevincinin insan itkisi ilə birlikdə mənalandırılmasıdır. Müharibə haqqında əsərlərdə qəhrəmanlıq, fədakarlıq və qürur hissləri ilə yanaşı, ailələrin yaşadığı kədər, şəhidlərin xatirəsi və müharibənin mənəvi nəticələri də yer alır. Bu mövzuların bir-birindən ayrılmadan öyrədilməsi şagirdlərin tarixi hadisələrə daha dolğun münasibət formalaşdırmasına imkan verə bilər. Qələbənin ictimai əhəmiyyətini anlamaqla insan həyatının dəyərini dərk etmək bir-birinə zidd məqsədlər deyildir. Əksinə, onların birlikdə təqdim edilməsi vətənpərvərlik tərbiyəsinin mənəvi məzmununu zənginləşdirir.

Ş. Mahmudovanın tədqiqatında Zahid Xəlilin “Sonuncu güllə” hekayəsinin tədrisi nümunəsində mətnin hissələrlə oxunması, şagirdlərin motivasiya edilməsi və müzakirəyə cəlb olunması kimi metodik məsələlər nəzərdən keçirilir. Hekayənin Əlif Hacıyevin qəhrəmanlığı ilə bağlı məzmunu ədəbiyyat dərsində tarixi hadisələrin öyrədilməsi üçün imkan yaradır [4, s. 309].

Zəfər mövzulu nümunələrin vətənpərvərlik dərslərində tətbiqi. Vətənpərvərlik dərslərinin məzmununu zənginləşdirən mühüm vasitələrdən biri Qarabağ mövzusunda yaranmış bədii ədəbiyyatın tədris prosesinə cəlb edilməsidir. Tarixi hadisələrin bədii əsərlərdə əks olunması şagirdlərin həmin hadisələri yalnız xronoloji ardıcıllıq və faktlar səviyyəsində deyil, insan taleləri, mənəvi seçimlər və ictimai münasibətlər müstəvisində də mənimsəməsinə imkan verir. Xüsusilə Vətən müharibəsindən sonra yaranmış ədəbi nümunələr Zəfər Gününün tarixi mahiyyəti ilə yanaşı,

onun Azərbaycan cəmiyyətinin mənəvi həyatında doğurduğu dəyişiklikləri öyrənmək baxımından əhəmiyyətlidir. Bu əsərlərdə qəhrəmanlıq, şəhidlik, yurd həsrəti, qayıdış, ailə yaddaşı, milli birlik və gələcəyə inam kimi mövzular müxtəlif janrların bədii imkanları əsasında təqdim olunur.

Qarabağ mövzusunun müasir Azərbaycan ədəbiyyatında inkişafı onun tədris imkanlarını da genişləndirmişdir. Akademik İ.Həbibbəylinin "Ədəbiyyatda Qarabağ mövzusunun elmi-nəzəri dərki" araşdırmasında müstəqillik dövrü Qarabağ ədəbiyyatının janr müxtəlifliyinə xüsusi diqqət yetirilir. Qarabağ mövzusunda yaradılmış poetik nümunələr sırasında N.Həsənzadənin "Zəfər yolu", S. Rüstəmxanlının "Qarabağa dönüş", V.Əzizin "Heyrət səcdəsi", B.Sadiqin "Zəfər simfoniyası", Ə.Həsrətin "Barıt qoxulu çiçək" və başqa əsərlərin yer alması mövzunun poetik ifadə imkanlarının genişliyini göstərir [3, s. 3]. Bu nümunələrin məktəb mühitində öyrədilməsi zamanı müəlliflərin tarixi hadisələrə yanaşması, yaratdıqları obrazlar və əsərlərin mənəvi-tərbiyəvi məzmunu müqayisə oluna bilər.

Müasir dövr tədqiqatlarında Vətən müharibəsindən sonra yaranan poeziya və nəsr nümunələrində qəhrəmanlıq, şəhidlik, milli birlik və tarixi yaddaş məsələlərinin geniş yer tutduğu göstərilir. Ə.Bədirin "Zəfər marşı", B.Sadiqin "Zəfər simfoniyası", Z.Xəlilin "Dəmir yumruq dastanı", E.Qaraxanlının "Azərbaycan simfoniyası" kimi əsərlərin həmin dövrün ədəbi mənzərəsində yer alması bu mövzunun müxtəlif bədii formalarda işlənməsini nümayiş etdirir [2].

Müxtəlif janrlara aid əsərlərin eyni mövzu ətrafında müqayisəyə cəlb edilməsi şagirdlərin bədii təfəkkürünü inkişaf etdirmək üçün də əlverişlidir. Marş janrında kollektiv duyğular, ritm və çağırış intonasiyası xüsusi əhəmiyyət daşıdığı halda, poemada hadisələrin daha geniş təsviri, obrazların təqdimatı və tarixi zamanın bədii mənalandırılması mümkün olur. Hekayədə isə konkret insan taleyi və müəyyən həyat hadisəsi üzərində dayanmaqla daha fərdi mənəvi təcrübə yaradılır. Bu xüsusiyyətlər nəzərə alınaraq eyni tarixi mövzunun müxtəlif ədəbi formalarda necə təqdim edildiyini müəyyənləşdirən müqayisəli tapşırıqlar hazırlanması məqsədəuyğundur [1].

Bədii nəsr nümunələri içərisində E.Hüseynbəylinin müharibə mövzusunda yazılmış hekayələri də tədris baxımından maraq doğurur. Onun "Sükutda hıçqırtı", "Əsgər barmağını əmən körpə", "Arxadan vuracağını gözləyirmiş kimi" əsərləri, A.Qaradərəlinin "Cəbrayıl əfsanəsi", K.Hacının "Qarabağ hekayələri" silsiləsi, Y.Oğuzun "Cığır" romanı, N.Gültacın "Şəhid atası" povesti müasir dövrdə Qarabağ mövzusunun nəsrdə davam etdirilməsi baxımından diqqətəlayiq nümunələrdir [2].

Rollu oyunların tərbiyəvi imkanları. Zəfər Gününə həsr olunmuş dərslərdə əsərlərin və səhnələşdirmə üsullarının tətbiqi ayrıca əhəmiyyət daşıyır. Dram janrının təbiəti hadisələrin dialoq, monoloq, konflikt və personajların qarşılıqlı münasibətləri vasitəsilə təqdim olunmasına əsaslanır. Buna görə də dramatik əsərlər şagirdlərin yalnız oxucu kimi deyil, həm də müzakirə və yaradıcılıq prosesinin iştirakçısı kimi fəaliyyət göstərməsinə imkan yaradır. Personajların nitqini ifadəli oxumaq, səhnədə baş verən hadisələrin səbəblərini müəyyənləşdirmək, obrazların davranışlarına münasibət bildirmək və müəyyən səhnəni canlandırmaq təlim prosesinin fəallığını artıra bilər.

S.Şərifova dramaturgiyanın ictimai və mənəvi funksiyasının izahı üçün M.F. Axundzadənin "Dram sənətinin məqsədi insanların əxlaqını yaxşılaşdırmaq, oxucu və qulaq asanları ibrətləndirməkdir" fikrinə müraciət edilir [6, s. 185]. Bu müddəa Zəfər mövzulu dramaturji nümunələrin tədrisinə də tətbiq oluna bilər. Səhnə əsərinin təsiri yalnız hadisələri nümayiş

etdirməsində deyil, personajların mənəvi seçimlərini tamaşaçı qarşısında canlandırmasında özünü göstərir. Şagird səhnədə təsvir olunan hadisələri izləməklə müəyyən davranışın səbəbini, nəticəsini və mənəvi əhəmiyyətini düşünmək imkanı qazanır.

Dramaturji əsərlərin vətənpərvərlik dərslərində tətbiqi üçün mühüm nümunələrdən biri Q.Nəcəfzadənin "Ölüm qaldı o dünyada" əsəridir. Azərbaycan Milli Qəhrəmanı Albert Aqarunovun həyatına və qəhrəmanlığına həsr olunmuş bu əsər müharibə mövzusunun yalnız hərbi hadisələr çərçivəsində deyil, milli mənsubiyyət, vətəndaşlıq məsuliyyəti və cəmiyyətin müxtəlif üzvlərinin ortaq dəyərlər ətrafında birləşməsi baxımından da öyrədilməsinə imkan verir [2]. Albert Aqarunovun yəhudi əsilli Azərbaycan vətəndaşı olması əsərin tədrisində vətənpərvərliklə multikultural dəyərlər arasındakı əlaqənin açılması üçün mühüm məqamdır. Bu nümunə vasitəsilə şagirdlərə vətənə bağlılığın yalnız etnik mənsubiyyətlə müəyyənləşmədiyi, vətəndaşlıq, mənəvi məsuliyyət və ortaq ictimai dəyərlərlə də bağlı olduğu izah edilə bilər.

A.Əliyarın "Xarıbülbül" pyesi isə Qarabağ mövzusunun mədəni simvollar vasitəsilə mənalandırılması baxımından əhəmiyyətli nümunələrdəndir [2]. Xarıbülbül obrazının Qarabağla, xüsusilə Şuşa ilə bağlı mədəni yaddaşda tutduğu yer şagirdlərin tarixi hadisə ilə milli-mədəni simvol arasındakı əlaqəni dərk etməsinə şərait yaradır. Bu əsərin tədrisi zamanı xarıbülbülün bədii obraz kimi hansı mənaları ifadə etdiyi, onun hansı emosional məzmun daşıdığı və tarixi yaddaşın qorunmasında simvolların hansı funksiyaları yerinə yetirdiyi müzakirə edilə bilər.

Dramaturji əsərlərin dərsdə istifadəsi üçün rollu oxu, səhnələşdirmə, problemli situasiyanın müzakirəsi və yaradıcı tapşırıqlar münasib üsullardır. Şagirdlərə müəyyən dialoqu ifadəli oxumaq, personajın davranışını əsaslandırmaq, hadisəyə başqa personajın mövqeyindən münasibət bildirmək və ya verilmiş səhnənin əsas mənəvi problemini müəyyənləşdirmək tapşırıla bilər. Lakin səhnələşdirmə zamanı tarixi hadisələrin təhrif olunmaması, müharibənin ağır nəticələrinin əyləncə vasitəsinə çevrilməməsi və şagirdlərin emosional təhlükəsizliyinin qorunması vacibdir. Dram əsərlərinin tədrisində nəzərə alınmalı başqa bir məsələ odur ki, burada personajların dialoqları, qərarları və daxili ziddiyyətləri müharibənin cəmiyyət həyatına təsiri haqqında daha dərin düşünməyə imkan verə bilər.

Vətənpərvərlik tərbiyəsində ingilis dili dərslərinin imkanları və fənlərarası inteqrasiya. Zəfər Gününün gələcək nəsillərə çatdırılmasında ingilis dili dərsləri də mühüm pedaqoji imkanlara malikdir. Xarici dilin tədrisi şagirdlərin milli tarix, mədəniyyət və mənəvi dəyərlər haqqında biliklərini beynəlxalq ünsiyyət mühitində ifadə etmələrinə xidmət edir. Bu baxımdan Vətən müharibəsi, Şuşanın azad edilməsi, tarixi abidələrin bərpası və Böyük Qayıdış mövzularının ingilis dili dərslərinə inteqrasiyası dil bacarıqlarının inkişafını vətənpərvərlik tərbiyəsi ilə əlaqələndirməyə imkan verir. Tarix və ədəbiyyat fənləri ilə inteqrasiya zamanı şagirdlər Qarabağ haqqında tarixi məlumatları ingilis dilində oxuya, Vətən müharibəsinə həsr olunmuş bədii nümunələrin məzmununu müzakirə edə və öyrəndiklərini xarici dildə təqdim edə bilərlər. Qarabağ mövzusunda yazılmış hekayələrin tədrisində tarixi biliklərlə bədii mətnin əlaqələndirilməsinin əhəmiyyəti də elmi-metodik araşdırmalarda diqqətə çatdırılır [4, s. 314].

İngilis dili dərslərində "Victory Day in Azerbaijan", "The Liberation of Shusha", "Cultural Heritage of Karabakh" və "The Great Return" kimi mövzular üzrə oxu, dinləmə, danışıq və yazı tapşırıqları hazırlamaq mümkündür. Şagirdlər ingilisdilli mətnlər üzərində işləməklə tarixi hadisələrə aid leksik vahidləri mənimsəyə, Qarabağın mədəni irsi haqqında təqdimatlar hazırlaya,

müzakirələrdə iştirak edə və qısa esselər yaza bilərlər. Xüsusilə layihə əsaslı təlim, rollu oyunlar, qrup müzakirələri və rəqəmsal təqdimatlar şagirdlərin kommunikativ fəallığını artırmaqla yanaşı, onların tarixi məlumatları müstəqil araşdırmasına şərait yaradır. Məsələn, "Shusha as a Cultural Centre of Azerbaijan" mövzusunda layihə hazırlayan şagird həm ingilis dilində informasiya toplamaq və təqdim etmək bacarığını inkişaf etdirir, həm də Şuşanın Azərbaycan mədəniyyətindəki yerini daha dərindən öyrənir. Bu prosesdə mənbələrin etibarlılığının yoxlanılması, tarixi faktların düzgün təqdim edilməsi və şagirdlərin dil səviyyəsinə uyğun tapşırıqların seçilməsi vacibdir.

Nəticə. Zəfər Gününün gələcək nəsillərə ötürülməsində vətənpərvərlik dərsləri tarixi biliklərin mənimsənilməsi, milli yaddaşın qorunması və vətəndaşlıq məsuliyyətinin formalaşdırılması baxımından mühüm pedaqoji imkanlara malikdir. Bu dərslərin məzmununda Vətən müharibəsinin tarixi hadisələri ilə yanaşı, həmin hadisələrin insan talelərinə, mədəniyyətə və ictimai düşüncəyə təsiri də nəzərə alınmalıdır. Qarabağ və Zəfər mövzulu bədii əsərlərin tədrisə cəlb edilməsi şagirdlərin tarixi faktlarla mənəvi təcrübə arasında əlaqə yaratmasına, qəhrəmanlıq, fədakarlıq, milli birlik və insani məsuliyyət anlayışlarını daha dolğun mənimsəməsinə kömək edə bilər. Tarix və ədəbiyyat fənlərinin inteqrasiyası, interaktiv təlim metodları, yaradıcı tapşırıqlar və məktəbdənkənar fəaliyyətlər bu istiqamətdə təlimin məzmununu zənginləşdirir. Zəfər Gününün pedaqoji əhəmiyyəti yalnız tarixi qələbənin xatırlanmasında deyil, həmin hadisənin gələcək nəsillərin tarixi şüurunda elmi biliklərə, mənəvi dəyərlərə və ictimai məsuliyyətə əsaslanan mövqe formalaşdırmasındadır.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Ağazadə İ. Azərbaycan uşaq ədəbiyyatında müharibə – Qarabağ // Ədəbiyyatda Qarabağ mövzusu. Respublika elmi konfransının materialları. Bakı: Qərbi Kaspi Universiteti, 2021, s. 24–26.

2. Amanova H. Qarabağ savaşı və çağdaş ədəbiyyatımız // 525-ci qəzet. 29 dekabr 2024, № 241. URL: https://anl.az/down/meqale/525/2024/dekabr/929234.htm

3. Həbibbəyli İ. Ədəbiyyatda Qarabağ mövzusunun elmi-nəzəri dərki // Qarabağ Azərbaycandır! Bakı, 2022, 10 s.

4. Mahmudova Ş. Qarabağ mövzusunda yazılmış hekayələrin tədrisi // Journal of IQRO. 2025, cild 19, № 1, s. 308–314.

5. Şərifova S. Müstəqillik dövrü Azərbaycan ədəbiyyatında Qarabağ mövzusunu əks etdirən əsərlərin janr xüsusiyyəti, problematikası, obrazları və bədii dili. Bakı: Elm və Təhsil, 2022, 444 s.

6. Şərifova S. Müstəqillik dövrü Azərbaycan ədəbiyyatında Qarabağ mövzusunu əks etdirən dram əsərlərin, ssenarilərin, filmlərin janr xüsusiyyəti, problematikası və obrazları // Türk Dünyası Araştırmaları. İstanbul, 2023, cild 134, № 265, s. 183–216. DOI: https://doi.org/10.55773/tda.1283634

7. Süleymanov M., Süleymanlı N. Vətən müharibəsinin salnaməsi. I cild. Bakı: Maarif, 2025, 520 s.